

Vi er i ferd med å etterlate oss blanke ark for framtiden, frykter arkeologer og historikere. Med særlig bekymring for **kjærlighetsbrev**.

Skriftlige følelser

«Jeg er saa lykkelig. Jeg holder Hænderne for Ansigtet og ser Dem igen ganske nær ved mig. De er inderlig sød. Deres Blik er varmt som i Formiddag. – Nu kom jeg pludselig til at huske, at De tog min Haand bag Deres Ryg engang, og at vi gik saaledes nogle Skridt. Hvor De bedaarer mig med alt; hver Bevægelse, De gør, er der Skønhed i. Godnat, Lulli!»

En søt hilsen skrevet av en betatt Knut Hamsun en aftenstund i april. Brevet var til Julie Amanda Lous (Lulli), pianolærerinnen fra Kristiansund som Hamsun forelsket seg i da han bodde i byen vinteren 1891–92.

Brevene er de tidligste kjærlighetsbrevene vi kjenner fra Hamsuns hånd. De lå klausulert på Universitetsbiblioteket, inntil de høytidelig ble åpnet 4. januar, femti år etter at de ble levert.

Forelsket brevskriver: Knut Hamsun malt av Alfredo Andersen i 1891, samme år som han begynte brevvekslingen med Lulli Lous.

Ikke er det litteratur. Ikke er det kunst. Det er livet, så ekte, ærlig og nært at historikere og arkeologer bekymrer seg for at det snart skal være over.

For folk i vår tid skriver ikke særlig med kjærlighetsbrev lenger. Vi flørter og kommuniserer gjennom sms, på nettet og på tv.

– Vår tids generasjon er i ferd med å etterlate seg blanke ark, frykter arkeolog Sjur Harby.

– Vi sletter etter hvert, og den skriftlige kommunikasjonen er mer avpersonifisert. Det å sette sitt personlige avtrykk på det man skriver er ikke så viktig lenger, sier Harby.

Viktig kulturarv

Rent kulturhistorisk, og ikke minst som kildemateriale, mener Harby at kjærlighetsbrevene er like interessant som dagbøker.

Kjærlighetsforholdet mellom Hamsun og Lulli kom ikke overraskende på Hamsun-forskerne, men de åtte brevene som Lulli tok vare på, og overleverte til sin nevø for å donere det til Universitetsbiblioteket, avslørte at forholdet varte lenger enn de hadde trodd.

– **Er kjærlighetsbrevene mer interessant enn et nøkkelhull til folks følelsesliv?**

– Dilemmaet er selvsagt hvor grensen går for hva som er historisk interessant. Det må behandles med varsomhet. Prinsesse Ragnhild har fortalt at hun har brent alle personlige brev mellom henne og sin far. Alternativet er at man utelater viktige sider ved mennesker som har satt spor etter seg, både historisk og i sin samtid, om man utelater den typen kilder, mener Harby.

Han mener også korrespondanser fra folk som vanligvis ikke uttrykker seg skriftlig, har stor verdi.

– Vi kommer mennesket så nært, og vi må ikke glemme at kulturarven også består av folk flest. Det er mange realityprogrammer hvor man skal finne kjærligheten for tiden. Men det er ikke det som er *livet*, sier Harby.

I et kjærlighetsbrev kan selv skrivefeil bli sjarmerende. Men det er en ordkunst hvordan man formulerer seg.

– Det å ikke vite hvordan man skal tilnærme

Gamle brev: – Noe av det vakreste jeg har skrevet er brevene og reiseskildringene jeg

ÆRLIGE BREV
«I motsetning til andre typer brev er kjærlighetsbrevene veldig ærlige.»

SJUR HARBY
ARKEOLOG

seg et annet menneske, samtidig som en har et enormt behov for nærhet, gjør det til en kunst å finne formuleringer som fungerer. Du skal helst ikke tape ansikt. Nettopp fordi en slik brevtradisjon er i ferd med å dø ut, er virkningen av slike brev mye sterkere. Folk burde skrive mer brev til hverandre,

Fattet i korthet

– Formen krever at du må bruke følelseslivet på en måte du ikke bruker ellers. I motsetning til andre typer brev, er kjærlighetsbrevene så ærlige. Kanskje i overkant ærlige, for du finner sider ved mennesker du ellers ikke ser. Verdens største drittsekker vil antakelig avsløre seg ved å være mennesker, sier Harby.

skrev som 20-åring, sier arkeolog Sjur Harby. Han mener vår tids mennesker er i ferd med å etterlate seg blanke ark, fordi vi kommuniserer digitalt, og sletter etter hvert. FOTO: GUNHILD AASLIE SOLDAL

Historiker og konservator Helge Samdal ved Postmuseet på Lillehammer har forsket på formidling av følelser over avstand. Han bekrefter raskt at folk i dag skriver få brev:

– De unge bruker sms til alt. Til små korte kjærlighetsbudskap, de krangler på sms og de formidler dødsbudskap på sms, forteller Samdal.

– Sms er mer som et spill som går fram og tilbake, legger han til.

Sms har begrensninger i antall tegn, og vi fatter oss i korthet. Fordelen er at det er kjapt, er enkelt og tilgjengelig. Risikoen er å sende feil, for fort og misforstå er der.

– Mange, også yngre folk, syntes det er fint med brev når en trenger å tenke over hva en vil fortelle. De voksne, la oss si de over 40, bruker helst brev

SMS-SPILLET
«Sms er mer som et spill som går fram og tilbake.»

HELGE SANDAL
KONSERVATOR VED POSTMUSEET
PÅ LILLEHAMMER

når de skal formidle sine innerste og dypeste følelser, ifølge Samdal.

Han deler Harbys bekymring over mindre skriftlig materiale.

– Som historiker er jeg bekymret for kildetilfanget, sier Samdal.

Blandede følelser

«Noen liker ikke en gang å lese lange brev. Er det fordi de er blyge ved å bli konfrontert med andres intime stemninger – eller er det fordi de har uten tid? Jeg tør ikke si det. Jeg har bare mange ganger konstatert at visse mennesker likesom blir urolige når de får en konvolutt med betroelser. Representer de en åndstype som kan kalles ‘moderne’?»

Bekymringsmeldingen tilhører litteraturhis-

toriker Reidar Øksnevad, og skriver seg fra 1948, som et innlegg i VG. Han ville neppe satt pris på sms. Men det gjør altså dagens ungdom. For å ta vare på et utvalg for ettertiden, har mobilskapet Tele2 derfor opprettet et sms-nasjonalmuseum, nettbasert sådan. Her kan hvem som helst sende inn tekstmeldinger av alle slag, og en moderator velger ut meldingene.

NTNU-sosiolog Berit Skog er direktør. Skog, som har forsket på sms siden det kom, deler ikke helt bekymringen til arkeologen og historikeren.

– Jeg synes i hvert fall at sms-museet er et fint tiltak for å bevare den kommunikasjonsformen, ikke minst fordi det gir mulighet til å kunne forske mer på tidstypiske ting.

– Vi ser av språket at mange tekstmeldinger ►

Tyr til tekstmelding: Fra venstre: Jon Magnar Sørholt, Evy Waaler, Ole Steinveg, Aksel Aarstad og Jens Nerleir.

FOTO: SIRI JUELL RASMUSSEN

er veldig personlige. Vi bruker dialekt, interne koder og legger på en smiley til slutt. Jeg tror det er få som skriver glødende kjærlighetsbrev i dag, seier Skog.

Tilvekst i arkivene

Brev og annen korrespondanse fra kjente personer som Hamsun og Bjørnson havner i Nasjonalbiblioteket. Ellers er Riksarkivet og flere rekke lokale arkiver bevaringssteder for det som ønskes bevart.

Riksarkivet melder om stabil tilvekst av private korrespondanser, inkludert et og annet kjærlighetsbrev, men at det er marginalt.

– Det er først når folk blir eldre at de finner ut om de vil levere det fra seg. De ringer og spør om det er noe å ta vare på, eller om det bare er å hive. Vi oppfordrer virkelig folk til å ta kontakt. Dette er dessuten materiale som kan klausuleres og beskyttes anonymt, sier Vilhelm Lange, underdirektør ved Riksarkivet.

Det finnes dessuten programmer for å overføre e-poster til et arkivbestandig format, men foreløpig har det vært lite i bruk.

– Du kan finne kofferter fulle av brev, men du finner ikke e-postene til folk om hundre år. Initiativet ligger i så fall hos den som sitter på e-posten. Det er den

store forskjellen på før og nå. Det vil gå noen år før vi vet om vi vil se mer av det, understreker Lange.

Han mener kjærlighetsbrev uansett er et marginalt format.

– Hverdagslige brev og korrespondanser mellom mennesker kan være vel så interessant for historien, mener han.

Det hører med til historien at det ikke bare er fordeler med brevs form om man har noe på hjertet. Den 4. september 1947 skriver VG om et kjærlighetsbrev fra en ung arendalitt som «i de siste 10 månedene har vært underveis til Kristiansand hvor hans forlovede bodde. Da det endelig kom fram for fjorten dager siden stemplet Arendal i september i fjor, var hun blitt så lei av å vente at hun hadde funnet en annen å brevveksle med».

Og hva Hamsun angår: I det åttende og siste brevet sier han farvel, og oppfordrer Lulli til å gifte seg med en annen: «Kære Lulli min, jeg er så glad i Dem, det skal De tro; men jeg vil helst, at de skal gifte Dem og ikke gaa og slide Dem op».

Julie Amanda Lous giftet seg aldri. Hun døde i 1963, 92 og et halvt år gammel.

GUNHILD AASLIE SOLDAL
gunhild.soldal@nationen.no

FEILSENDING

«Den meldingen sendte du feil. Det er slutt».

SMS PÅ SMS-MUSEET

Rekker ikke å savne nok

De vernepliktige i Rena leir melder om lite brevskrivning. Men de er enige om at det ville vært hyggelig å få.

De har en times lunsjpause og nyting av vårsola før skytetrening. I løpet av de fire månedene de har vært her, har ingen verken fått eller skrevet et eneste brev.

– Sms og Facebook er enklest. Det er tungvint å sette seg ned med papir og blyant. Konvolutt og frimerke må du ha også, mener Evy Waaler (19).

– Hadde du sett håndskrifta mi, hadde du skjont hvorfor. Det er ingen vits i å skrive brev, når de må ringe etterpå for å høre hva som står der, sier Jens Nerleir (20).

– Men jeg fikk brev fra kjæresten min om at hun var gravid for to år siden. Det var en hyggelig måte å si det på, legger han til.

De grønnkledde mener kjærlighetsbrev var noe man drev med på barneskolen.

Noen har fått. Ingen kan ikke huske å ha kastet dem.

Men å skulle skrive ut e-poster og lagre sms-er for å ta vare på for ettertida, virker ganske fremmed.

– Man får jo bare nye søte meldinger, sier Evy.

De grønnkledde mener at tida ikke strekker til for brevskrivning. Når de har tilgang til telefon og internett er det utenkelig skrive for hånd. Dessuten er det mye fri.

– Vi har perm så ofte at vi rekker ikke å savne hverandre så veldig. Da jeg var i rekrutten, skulle jeg vurdert det. Da var jeg hjemmefra i sju og en halv uke. Det føltes lenge, sier Aksel Aarstad (19).

Han har ei hjemme som venter.

– Jeg har ikke tenkt på det før, men nå fikk jeg skikkelig lyst til å skrive kjærlighetsbrev. Det er jo veldig fint å få, sier han.

Kompisene trygler om at han i så fall må de få se. Aarstad rister bestemt på hodet. Men han er fast bestemt på at det skal bli et skikkelig et.

– Sånn poetisk som Ibsen gjorde det, med løkkeskrift og alt. Det er veldig spesielt å få.

– Jeg tar det på fredda'n, konkluderer Aarstad.

«Sms og Facebook er enklest. Det er tungvint å sette seg ned med papir og blyant.»

Evy Waaler (19), Rena leir